

Slava Svetog Atanasija u Malo Vrbici, 1928. godine

Religijski obred kroz vekove

Po slavi nas svet poznaje

U ovo doba jeseni i zime naš narod slavi najviše slava, a taj obred i zvanično je postao nešto po čemu svet Srbe prepoznaje.

Sonja Šulović

Krsnu, porodičnu slavu odlikuje složen kompleks obredne prakse. Nastala sa širenjem hrišćanstva Balkanskim poluostrvom, u različitim obrednim formama održala se do danas. Porodična slava uvrštena je prošle nedelje na Uneskovu reprezentativnu listu nematerijalnog kulturnog nasleđa čovečanstva, što predstavlja prvi upis kulturnih dobara iz Srbije na tu listu.

- Poreklo krsne slave nije sasvim rasvetljeno. Hrišćanski karakter ovom obredu dala je osamostaljena autokefalna Svetosavska crkva početkom 13. veka kada je, najverovatnije, pod ličnim uticajem prvog srpskog arhiepiskopa Save Nemanjića, zabranila svojim sveštenicima da činodejstvuju u obredima žrtvovanja životinja i učestvuju u potonjim narodnim gozabama organizovanim kod crkava u spomen svetaca i za pokoj umrlih - kaže dr Vesna Marjanović, muzejski savetnik u Etnografskom muzeju u Beogradu.

Istim aktom dozvoljeno je svakom da kod kuće zakolje odabranu životinju, a meso ispeče i iznese na trepuziju koju svetnik onda može da blagoslovi

u domu svakoga ko slavi svetitelja.

- Za „pomen svetom“ donosile su se u crkvu sveće, prosofore (krsni kolač), koljivo, zejtin i

tamjan na blagosiljanje, a tadašnji sveštenici su, u nedostatku pisanih pravila i rituala, sami stvorili mnoge molitve i rituale - objašnjava sagovornica.

SPC je 1862. godine, za vreme mitropolita Mihaila, propisala obred kakav danas poznajemo.

- Domaćin je nastojao da obezbedi sve što je običajima bilo propisano: prisustvo kolačara ili „popa“ s kojim lomi kolač. Tu ulogu je imao, a ponegde i zadržao (Gruža, Leskovačka

Morava) blizak komšija. U nekim krajevima se slavski kolač ritualno unosi, što čini domaćica...

U naseljima oko Vladičinog Hana muški članovi porodice na navečerje okupljeni okreću slavski kolač u kojem je sveća, podižu do tavanice i ostavljaju ogaravljeni beleg kao vrstu zaštite domaćinstva, a potom domaćin sa onim ko je u ulozu „popa“ lomi kolač - navodi dr Marjanović.

Ona dodaje i da se u naseljima zapadne Morave i južnim krajevima Srbije još na kolač postavljaju trokraka sveća.

- U pirotskom kraju gosti prilikom dolaska prvo poljube posebno pripremljen kolač u obliku latiničnog slova S pa se pozdravljaju sa domaćinom. Gosti na slavi u prošlosti bili su familija i bliži prijatelji. Pozivao ih je domaćin, a u nekim krajevima stariji dečak. Od darova se donosilo voće, a slavski ručak je uvek bio bogatiji i raskošniji negoli običnim praznicima - kaže sagovornica.

Kod Srba danas, krsna slava je više društveni nego religijski obred.

- Ljudi se na njoj okupljaju, kroz nju se vrši i nacionalna identifikacija: „Slavim slavu, ja sam Srbini!“, a neretko služi i pokazivanju socijalnog statusa, priređivanjem raskošnih gozbi. Njena održivost se donekle ogleda i u sadašnjem odnosu prema slavi kao isključivo srpskom pravoslavnom obeležju - zaključuje dr Marjanović. ■

KO JOŠ IMA SLIČAN OBIČAJ

- U našem okruženju slavu svetkuju i Vlasi sa svojim posebnim ritualima u kojima dominira kult predaka. Osim toga, slava je praznik i cincarskih porodica u Srbiji. Rumuni i Bugari, takođe, slave slavu naročito u onim naseljima u kojima žive ili su živeli i srpske porodice. U starijoj etnografskoj građi je evidentirano da su slavu svetkovali i Albanci katolici. Makedonci, takođe, imaju praznik sličan srpskim slavama - kaže dr Vesna Marjanović, muzejski savetnik u Etnografskom muzeju u Beogradu.

OTKRIVAMO

M

OČUVANA I U KOMUNIZMU

O krsnoj slavi u vreme komunizma nije se mnogo pričalo u javnosti.

- Ipak čini se da se slava u većini porodica nije prekidala. I u porodicama članova komunističke partije ili ljudi na položajima, slava se održavala najčešće u domaćinstvu roditelja, babe i dede...

Retko se može naići danas na porodicu koja bi odgovorila da nisu slavili slavu. Seoska domaćinstva posebno su ovaj praznik održavala baš zato što su porodice bile višečlane. Događalo se i da su u javnosti govorili da se tog dana slavi, na primer, dečji rođendan (Radevina, Jadar). U gradu je svetkovanje krsnog imena zavisilo od porodice i njenog odnosa prema crkvi - kaže dr Vesna Marjanović.

RAZLIKE U SLAVLJENJU

- priprema od četiri do jednog slavskog kolača

- ponegde, kao u Vojvodini, nema uopšte kolača

- priprema žita izostaje u većini porodica

- paljenje samo jedne sveće ili paljenje i sveće na kolaču

- lomljenje kolača u domaćinstvu ili odlazak u Crkvu

NOMINACIJA

Nominaciju za upis na Uneskovu listu pripremio je Etnografski muzej u Beogradu, a obimna dokumentacija ukazala je na značaj slave u srpskom narodu, pre svega kao simbola zajedništva.

